

Inhoud

Voorwoord 9

Inleiding 11

Hoofdstuk 1. De omzwervingen van Willems hof 15

1. *De beginjaren 1544–1562* 15
2. *Vazal in oppositie 1562–1567* 16
3. *Het hof in ballingschap 1567–1574* 18
4. *Het hof van een staatsman 1575–1584* 19

Hoofdstuk 2. Een Bourgondisch hof 21

1. *Een hof opgebouwd uit departementen* 21
2. *De realiteit van het hofleven tegenover de hofordonnantie* 23
3. *De herkomst van de Bourgondische hoforganisatie* 25
4. *De invloed van hofmeester Olivier de la Marche* 27

Hoofdstuk 3. De hoven van Karel v en Maria van Hongarije 31

1. *Het hof van Karel v* 31
2. *Het hof van Maria van Hongarije* 34

Hoofdstuk 4. De Nederlandse adelshoven 39

1. *De Bredase Oranjehoven* 39
2. *Enkele andere hoven in de Nederlanden* 41
3. *De hoven van Maurits en Frederik Hendrik* 43

Hoofdstuk 5. Driemaal zicht op het Oranjehof 45

1. *Het paleis te Breda, 1553–1554* 45
 - Het hof te velde* 46
 - Organisatie* 49
 - Inkomsten en uitgaven* 54
 - Economische relatie met de stad Breda* 57
2. *Het paleis te Brussel, omstreeks 1565* 59
 - Organisatie* 65
 - Inkomsten en uitgaven* 67
 - Economische relatie met de stad Brussel* 70

3. *Het kasteel te Antwerpen, 1577–1583* 71
 - Organisatie* 75
 - Inkomsten en uitgaven* 79
 - Economische relatie met de stad Antwerpen* 81
 - Het reizende hof* 82

Hoofdstuk 6. De hovelingen van Willem van Oranje 89

1. *Carrières en patronage* 89
2. *Gentilshommes* 92
 - Gentilshommes in 1553* 92
 - Gentilshommes in 1565* 98
 - Gentilshommes in 1582* 105
3. *Pages* 109
4. *Hofdames* 113
5. *Raden en secretarissen* 115
6. *Middenkader* 121
7. *Lager personeel* 125

Hoofdstuk 7. Wellevendheid 129

1. *Etiquette volgens de hofordonnantie en de traktaten van Erasmus en Marnix* 129
2. *Ceremoniële momenten in de dagindeling* 133
3. *Cultuurverschillen in omgangsvormen* 135

Hoofdstuk 8. Tafel-etiquette 139

1. *Tafelmanieren* 139
2. *Etenstijden aan het hof* 140
3. *Het tafelen als ceremonieel hoogtepunt* 141
4. *Tafelschikking aan het hof van Willem van Oranje* 141
5. *Tafelschikking aan het hof van Filips van Lalaing* 143
6. *Tafelschikking aan het hof van Maurits* 144

Hoofdstuk 9. Het hof aan tafel 147

1. *Het menu* 149
 - Dranken in de bouteillerie* 149
 - Losse aankopen* 151
 - Verse groenten* 151
 - Leveringen volgens contract* 153
 - Calorieën in Breda* 154
2. *Vlees- en visdagen* 157

3. *Voeding in Brussel en in Breda* 159
4. *Het eten van thuisblijvers en hovelingen op campagne* 161
5. *Voedingskosten van het hof in Antwerpen in 1577* 163
6. *Vergelijking met de hoven van Buren en Bergh* 164
 - Het hof van de graven van Buren* 165
 - Het hof van de graven van den Bergh* 166

Hoofdstuk 10. Het spelende hof 169

1. *Toernooien* 169
2. *Huwelijkstoernooi in Leipzig* 174
3. *Feesten en feestelijkheden* 176
4. *Jachtpartijen* 180
5. *Sport en spel* 182
6. *Alba amicorum* 184

Hoofdstuk 11. Geschenken 193

1. *Geweigerde geschenken* 193
2. *Ontvangen geschenken* 195
 - Wijn* 195
 - Zilveren of verguld vaatwerk* 197
 - Sieraden* 200
 - Paarden* 201
 - Indirecte giften en propaganda* 201
 - Doopgiften* 203
 - Boekopdrachten van hovelingen en gunstelingen* 203
3. *Gegeven geschenken* 206
 - Edelmetaal* 207
 - Levensmiddelen* 207
 - Paarden en honden* 208
 - Geslagen penningen* 208

Hoofdstuk 12. Ceremonieel van openbaar gezag 211

1. *Willem als lid van het gevolg* 211
 - Het huwelijk van kroonprins Filips* 213
 - De troonsafstand van Karel v* 216
2. *Vliesridderschap in dienst van de vorst* 219
3. *Ambassades in dienst van de vorst* 221
 - Ambassades naar de Duitse landen* 221
 - Ambassades naar Frankrijk* 224

4.	<i>Blijde Inkomsten van Willem van Oranje</i>	227
	<i>Feestelijke optocht door de stad</i>	228
	<i>De Blijde Inkomst als staatsaangelegenheid</i>	235
	<i>Feestmaal met de stadsmagistraat</i>	238
	Hoofdstuk 13. Ceremonieel van de Oranjedynastie	243
1.	<i>Huwelijksfeesten</i>	243
	<i>Anna van Buren</i>	243
	<i>Anna van Saksen</i>	244
	<i>Charlotte de Bourbon</i>	249
	<i>Louise de Coligny</i>	252
2.	<i>Dopen</i>	253
	<i>De katholieke dopen</i>	253
	<i>De lutherse dopen</i>	257
	<i>De calvinistische dopen</i>	258
3.	<i>Begrafenissen</i>	261
	<i>Begrafenissen van Willems echtgenotes en kinderen</i>	262
	<i>Begrafenis van Willem</i>	262
	Conclusie	267
	Noten	275
	Bijlagen	353
1.	<i>Hofordonnantie voor het Oranjehof uit november 1580</i>	353
2.	<i>Minimaal aantal genuttigde calorieën per hoveling per dag</i>	359
3.	<i>Woordenlijst en afkortingen</i>	360
4.	<i>Stamboom</i>	362
	Geraadpleegde bronnen	363
1.	<i>Aangehaalde archieven</i>	363
2.	<i>Aangehaalde uitgegeven bronnen</i>	367
3.	<i>Aangehaalde werkinstrumenten</i>	373
4.	<i>Aangehaalde literatuur</i>	375
	Namenregister	389